

BÀI 28. MỐI QUAN HỆ GIỮA CON NGƯỜI VÀ THIÊN NHIÊN

I MỤC ĐÍCH, YÊU CẦU

Sau bài học này, giúp HS:

1. Về kiến thức

- Nêu được các tác động của thiên nhiên lên hoạt động sản xuất và sinh hoạt của con người.
- Trình bày được những tác động chủ yếu của con người tới thiên nhiên Trái Đất.

2. Về kĩ năng, năng lực

- Sử dụng hình ảnh để trình bày một vấn đề cần tìm hiểu.
- Phân tích mối quan hệ nhân quả giữa các sự vật, hiện tượng.

3. Về phẩm chất

- Yêu thiên nhiên, xác định được trách nhiệm của mình với thiên nhiên.

II CHUẨN BỊ

Một số hình ảnh về tác động của thiên nhiên đến con người và tác động của con người đến thiên nhiên.

III GỢI Ý CÁCH THỨC TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC CHỦ YẾU

1. Mở đầu

Để tổ chức hoạt động mở đầu, GV có thể nêu vấn đề để HS trao đổi: Con người sinh sống trên bề mặt Trái Đất, loài người là một bộ phận của Trái Đất. Con người được bao bọc bởi thiên nhiên Trái Đất, nếu tách khỏi thiên nhiên, con người có thể tồn tại được không? Vì sao? Bài học này sẽ đề cập tới mối quan hệ qua lại giữa con người và thiên nhiên.

2. Hình thành kiến thức mới

Để hình thành kiến thức, GV không nên trình bày mà nêu câu hỏi, gợi ý để HS bằng những kinh nghiệm bản thân, bằng những quan sát thực tế để suy nghĩ, trao đổi và tự rút ra các bài học cho mình.

Mục 1. Tác động của thiên nhiên đến con người

Thiên nhiên tác động đến con người trên hai mặt: tác động trực tiếp tới đời sống con người và tác động gián tiếp qua quá trình sản xuất.

a) Tác động của thiên nhiên đến đời sống con người

– Về kiến thức, GV cần nêu được:

+ Thiên nhiên cung cấp những điều kiện cần thiết để con người tồn tại.

+ Thiên nhiên ảnh hưởng tới sự phân bố dân cư, lối sống, sinh hoạt của con người.

– Về kĩ năng, năng lực: HS có thể làm việc độc lập hoặc trao đổi trong nhóm.

GV có thể nêu một số gợi ý cho HS suy nghĩ và trao đổi:

+ Trong cuộc sống hằng ngày, thiên nhiên cung cấp cho con người những điều kiện cần thiết nào để tồn tại? Nếu thiếu một trong những điều kiện ấy, con người có thể tồn tại bình thường trên Trái Đất không? Nêu ví dụ cụ thể.

+ Nêu ví dụ để thấy các điều kiện tự nhiên (địa hình, khí hậu, đất trồng, nguồn nước,...) có ảnh hưởng đến sự phân bố dân cư, lối sống và sinh hoạt của con người. Có thể phân tích hình 1 và hình 2 trong SGK làm ví dụ (lưu ý tới cách ăn mặc của con người, cách di chuyển,...)

b) Tác động của thiên nhiên tới sản xuất

– Về kiến thức, GV cần nêu được:

+ Các hoạt động sản xuất của con người đều chịu tác động của thiên nhiên ở những mức độ khác nhau.

+ Điều kiện tự nhiên có thể tạo thuận lợi hay gây khó khăn cho hoạt động sản xuất.

– Về kĩ năng, năng lực

GV nên để HS trao đổi nhóm để tìm các ví dụ trong thực tế cho thấy thiên nhiên có tác động (tích cực hoặc tiêu cực) tới hoạt động sản xuất của con người.

+ Đối với sản xuất nông nghiệp: GV có thể nêu một số gợi ý giúp HS suy nghĩ và trao đổi: Nêu ví dụ để thấy các điều kiện tự nhiên (địa hình, khí hậu, đất trồng, nguồn nước,...) có tác động lớn đến sản xuất nông nghiệp. Tại sao sản xuất nông nghiệp lại là ngành sản xuất chịu tác động rõ rệt nhất của hoàn cảnh tự nhiên? Hãy cho biết sự phụ thuộc của sản xuất nông nghiệp trước đây vào thiên nhiên qua câu: “Trông trời, trông đất, trông mây. Trông mưa, trông nắng, trông ngày, trông đêm. Trông cho chân cứng, đá mềm. Trời yên, biển lặng mới yên tấm lòng.”. GV cũng có thể nêu thêm: trình độ sản xuất nông nghiệp càng cao, khoa học kĩ thuật càng phát triển thì sản xuất nông nghiệp càng ít phụ thuộc vào hoàn cảnh tự nhiên.

+ Đối với sản xuất công nghiệp: GV có thể nêu vấn đề: Những điều kiện tự nhiên nào có tác động đến quá trình sản xuất công nghiệp? Tài nguyên khoáng sản có ý nghĩa to lớn như thế nào đến sự phát triển công nghiệp?

+ Đối với giao thông vận tải và du lịch: GV yêu cầu HS nêu ví dụ cụ thể để thấy hoàn cảnh tự nhiên có thể tạo thuận lợi hoặc gây khó khăn cho việc phát triển giao thông vận tải và du lịch.

Nếu không có nhiều thời gian, GV có thể chia lớp thành các nhóm, mỗi nhóm tìm ví dụ cụ thể để thấy vai trò của hoàn cảnh tự nhiên (cả thuận lợi và khó khăn) đối với một ngành sản xuất (nông nghiệp, công nghiệp hoặc giao thông vận tải và du lịch) sau đó đại diện của nhóm trình bày trước lớp, các nhóm khác nhận xét, bổ sung.

Mục 2. Tác động của con người tới thiên nhiên

– Về kiến thức, GV cần nêu được:

+ Do dân số thế giới ngày càng đông, nhu cầu của con người ngày càng lớn nên con người ngày càng tác động nhiều tới thiên nhiên trong khi tài nguyên thiên nhiên trên Trái Đất là có hạn, dẫn đến nhiều loại tài nguyên thiên nhiên bị suy thoái, ô nhiễm hoặc có nguy cơ cạn kiệt.

+ Những tác động tích cực của con người đã từng bước góp phần phục hồi tài nguyên thiên nhiên.

– Về kĩ năng, năng lực: Ở mục này, GV cũng không nên giảng giải nhiều mà chỉ cần nêu vấn đề để HS suy nghĩ, trao đổi. Cụ thể:

+ Nhiều người quan niệm rằng: "Tài nguyên thiên nhiên trên Trái Đất là vô hạn, con người có thể khai thác thoải mái để phục vụ cho nhu cầu của mình". Theo em, cách suy nghĩ đó sẽ dẫn tới hậu quả như thế nào?

+ Hãy nêu một số hành động cụ thể của con người dẫn tới sự suy thoái, ô nhiễm môi trường.

+ Hãy kể một số hành động tích cực của con người nhằm bảo vệ môi trường tự nhiên.

3. Luyện tập và vận dụng

Các câu hỏi 1 và 2 trong SGK nhằm giúp HS luyện tập, khắc sâu thêm kiến thức đã học trong bài.

Câu 1. HS có thể tự suy nghĩ hoặc trao đổi nhóm để đưa ra các ví dụ, như:

+ Đối với nông nghiệp: Mỗi vùng có loại cây trồng riêng phù hợp với điều kiện khí hậu, đất trồng ở nơi đó. Nơi có khí hậu, đất trồng, nguồn nước thuận lợi thì cây trồng vật nuôi phát triển tốt, năng suất, chất lượng cao. Nơi có điều kiện khắc nghiệt, thiên tai nhiều thì cây trồng, vật nuôi bị tàn phá, dịch bệnh, năng suất, chất lượng thấp,...

+ Đối với công nghiệp: Nơi có nguồn khoáng sản phong phú, trữ lượng lớn sẽ phát triển công nghiệp khai khoáng và các ngành công nghiệp khác như năng lượng, hoá chất, chế tạo,...

+ Đối với giao thông: Nơi có địa hình bằng phẳng dễ dàng cho việc xây dựng hệ thống đường ô tô, đường sắt, những vùng nhiều sông, nước không đóng băng phát triển loại hình đường thuỷ, các quốc gia có biển sẽ phát triển đường biển, những nơi địa hình cao, hiểm trở khó khăn trong việc phát triển giao thông, loại hình cáp treo là phương án hiệu quả.

+ Đối với du lịch: Cảnh sắc thiên nhiên đẹp do địa hình, thảm thực vật, sông, hồ,... là yếu tố thu hút du khách, giúp du lịch phát triển.

Câu 2. GV gợi ý để HS suy nghĩ và nêu được các hành động gây ô nhiễm môi trường không khí và môi trường nước. Ví dụ:

– Với môi trường không khí:

+ Trong sinh hoạt: khí thải trong giao thông, sử dụng bếp than tổ ong,...

+ Trong sản xuất: khói, bụi toả từ ống khói,...

– Với môi trường nước:

+ Trong sinh hoạt: nước thải sinh hoạt chưa được xử lí, rác thải đổ ra sông, biển,...

+ Trong sản xuất: sử dụng phân hoá học, thuốc trừ sâu, nước thải công nghiệp,...

Câu 3, 4. Nhằm giúp HS sử dụng kiến thức đã học để giải quyết một số vấn đề đơn giản trong đời sống hằng ngày. GV không nên đòi hỏi cao vì ở lớp 6, HS chỉ cần nêu những nhận xét và giải pháp bước đầu.

IV TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Con người sống trên Trái Đất, được bao quanh bởi môi trường tự nhiên. Môi trường tự nhiên bao gồm toàn bộ các đối tượng của thiên nhiên sống và không sống bao quanh con người, các đối tượng không chịu ảnh hưởng bởi hoạt động của con người, các đối tượng đã chịu những biến đổi nhân tác ở những mức độ khác nhau nhưng phần nào hay hoàn toàn còn giữ được khả năng tự phát triển (ví dụ, các khu rừng bị chặt phá, đất bị bỏ hoang,... đều có khả năng tự phát triển, phục hồi,...)

Cũng như môi trường địa lí, môi trường tự nhiên là điều kiện thường xuyên và cần thiết, là cơ sở vật chất của sự tồn tại xã hội loài người, với các chức năng chính:

– Là không gian sống của con người, là không gian để xã hội loài người tồn tại và phát triển.

– Là nơi cung cấp tài nguyên thiên nhiên cần thiết cho hoạt động sống và sản xuất của con người.

– Là nơi chứa các chất phế thải, các năng lượng thừa do con người tạo ra trong sinh hoạt và sản xuất.

2. Để tồn tại và phát triển, con người phải tác động thường xuyên đến môi trường tự nhiên. Tác động này ngày càng gia tăng về tốc độ và khốc liệt về phương thức. Các nhà khoa học đã tính ra rằng, tác động của con người đến môi trường thiên nhiên trong khoảng 1 triệu năm kể từ lúc sơ khai là không đáng kể so với khoảng thời gian vài trăm năm nay và càng không đáng kể so với khoảng thời gian vài chục năm nay. Điều đó là do:

– Dân số thế giới tăng quá nhanh.

– Nhu cầu tiêu thụ của con người ngày càng lớn.

– Sự thiếu hiểu biết của con người về thiên nhiên.

Hậu quả là tài nguyên thiên nhiên ngày càng cạn kiệt, nhiều hệ sinh thái tự nhiên dần biến thành hệ sinh thái nhân tạo, cân bằng sinh thái bị phá vỡ.